

AD VITAM SANCTÆ CUNEGUNDIS ADDITAMENTUM.

Monumenta Germaniæ historica, Script. tom. IV, pag. 791. — « In codice Monacensi inter Ranshofenses n. 40, membr., sæc. XII, sequentia de Cunegunde, quæ Ranshofen prædium possederat, ejusque familia, leguntur, quæ a viro cl. Foringer exscripta, multa continent nova et notatu valde digna. » — Hæc D. G. Waitz in prolegomenis ad S. Henricum.

XVI Kal. Martii ordinatio Henrici imperatoris et A Chunigundis imperatricis.

XV Kal. Martii Gisila imperatrix, mater sancti Henrici imperatoris, obiit.

VI Kal. Martii adventus sanctæ crucis in Confungen.

III Kal. Martii Henricus dux, frater Chunigundis imperatricis, obiit.

Anno Dominicæ incarnationis 1033, indictione tertia, v Non. Martii, domina Chunigunda imperatrix Augusta dignæ memoriæ obiit.

VI Nonas Maii Theodericus Metensis episcopus, frater Chunigundis imperatricis, obiit.

VI Nonas Maii Ermindrut abbatissa, soror ejus obiit.

XV Kal. Junii Gisilbertus, frater Chunigundis imperatricis, Papiæ occisus obiit.

II Nonas Julii Chuonradus imperator Augustus, pater Henrici imperatoris, obiit.

III Idus Maii Liukart comitissa, soror Chunigundis imperatricis, obiit.

Anno Dominicæ incarnationis 1024, indictione septima, III Idus Julii, transitus ad translationem sancti Henrici imperatoris. Eodem die dedicatio Confungensis ecclesiæ, quando velata est domina Chunigundis imperatrix Augusta.

IV Kal. Aprilis Dietmarus, pater abbatissæ Uotæ, obiit.

XIII Kal. Octobris abbatissa Uota, filia sororis Chunigundis imperatricis, obiit.

II Idus Octobris Henricus, filius fratris Chunigundis imperatricis, obiit.

V Kal. Novembris Sigefridus Kunuz comes, pater Chunigundis imperatricis, obiit.

B Idus Decembris domina Hedwich comitissa, mater Chunigundis imperatricis, obiit.

Eodem die Agnes imperatrix, ejus consanguinea, obiit.

SANCTI HENRICI

IMPERATORIS AUGUSTI

LEGES ET CONSTITUTIONES

(Pertz, *Monum.*, *Germ. hist. Leg.* tom. II.)

Codicum Ambrosiani, Londinensis, Florentini, Vindobonensis, Veronensis et Estensis apud Muratorium ope Henrici II leges recognovimus. De anno cui ascribendæ essent dubitabatur; nos 1019 prætulimus auctoritate codicis Ambrosiani indictionem tertiam indicantis, et altero qui in calculum venire poterat, anno 1023, expeditionem Italicam annorum 1021 et 1022 propius subsequente.

Heinricus ¹ Dei gratia miserationis ² Romanorum C imperator Augustus. Omnibus nostris fidelibus præsentibus etiam et futuris notum fieri volumus, quod semper rei publicæ providentes, quæ digna sunt, probabilium ³ personarum nostri imperii fidelium acceptione ⁴ disponimus. Cum tempore auctumni ⁵ in parte Elisantiæ ⁶, nostri regni pro utilitate multimoda, moraremur ⁷ in civitate Argentina, quæ vulgari nomine Strasburge ⁸ vocatur, multorum perlatum ⁹ est a nos relatione, quod plurimi tunc erant, qui sub occasione his periculis laborabant. Unde etiam digna provisione omnibus succurrentes, adtestatione laudis quam plurium nobis adstantium fidelium, archiepiscoporum Mediolanensis videlicet et Ravennensis ¹⁰, episcoporum ¹¹ quoque Strasburgensis ¹², Placentini, Cumani Vercellensis, par-

VARIE LECTIONES.

¹ Versus in L. V. Vn. E. Regis Henrici lætantur lege mariti. *Præfatio tota deest in Fl.* ² deest L. gratiæ miseratione V. Vn. E. ³ probabiliumque L. ⁴ a al actione L. ⁵ optumni in marg. hoc est indic. III. *Amb.* ⁶ hærisantiæ Vn. erisantiæ E. ⁷ demoraremur L. ⁸ straburge A. transburgie L. transburg V. Vn. E. ⁹ prolatum A. perlatu ad nos relatam est L. ¹⁰ trauerensis A. rauenensis V. Vn. ¹¹ e. q. t. p. c. vercellensis in marg. *supp.* Vn. ¹² tranburgensis A. transburgensis L. V. Vn. E.

mensis, Aquensis, Jannensis, ¹³ Lunensis, Vulte-
rensis, ¹⁴ marchionum quoque et comitum Italiensium,
nobiliū vero multorum, vassallorum ¹⁵, sapientium
et judicum, inter multa quæ rei publicæ congruebant,
tria capitula inseruimus; quæ ut ¹⁶ ab omnibus ¹⁷ nostro
subjectis imperio ¹⁸ obseruentur stabilique observatione
teneantur, amodo et deinceps statuimus, jubemus ¹⁹ et
firmiter præcipimus. Hæc sunt quæ inuolabiliter obseruari
jubemus.

Cap. 1. Quicumque ex quacumque natione legitimam
uxorem accepit ²⁰, vel acceperit ²¹, si eam mori contigerit
sine filiis ²² eorum amborum, vir suæ uxori succedat
et omnia bona ejus percipiat.

2. Quicumque propter cupiditatem rerum patrem

A aut matrem aut fratrem aut sororem vel nepotem,
vel aliquem suum ²³ propinquum, per se aut per alium
interfecerit, hereditas interfecti ad alios suos legitimos
heredes perveniat. Interfactoris vero hereditas in fisco
redigatur. Ipse vero ordinante episcopo publica pœnitentia
subdetur ²⁴. Quod si ille qui crimine arguitur, negare
voluerit, per se pugnam faciat; nec liceat ei campionem ²⁵
pro se dare nisi decrepita ætas aut juvenilis, aut infirmitas,
pugnare prohibuerit (86).

3. Qui vero ²⁶ infra treuvam vel ²⁷ datum pacis osculum
aliquem hominem interfecerit et negare voluerit, pugnam
per se faciat; nec campionem pro se dabit, nisi sit ²⁸ ut
dictum est supra ²⁹. Si vero convictus fuerit, manum qua
homicidium fecit amittat (87).

S. HENRICI LEGES PAPIENSES.

(An. 1022, Aug. 1).

Exstant in actis synodi Papiensis a Benedicto VIII habitæ, a Cossarto ex codice in fine corroso tomo IX collectionis conciliorum Parisiensis an. 1671 insertis.

ORATIO PAPÆ.

Communis honor, communis dolor, etc.... Autore igitur
Deo et principibus nostris Petro et Paulo, florente gloriosissimo
filio nostro H. semper augusto, approbantibus fratribus nostris
et omnibus consacer-

dotibus, hunc ita de mundo tollamus errorem, et ita hanc
intelligentiam omnibus sæculis, omni dubietate fugata,
infundamus, ut nullis umquam temporibus hæc pestis
repullulet, nec umquam in talibus sine causa secutura
posteritas dubitet. Et ut firmum post hac quod sancimus
permaneat, et in fines or-

VARIÆ LECTIONES

¹³ vocem recepi ex L. ¹⁴ deest E. ¹⁵ uas.. sorum corr. uasuassorum A. ¹⁶ et A. ¹⁷ hominibus Vn. ¹⁸ nostri imperii A. V. Vn. E. ¹⁹ deest L. ²⁰ acceperunt A. V. Vn. accepit vel in cod. Lond. secunda manu insertum ²¹ acceperint V. Vn. ²² filiis, filiabus A. ²³ vel alium p. L. ²⁴ publicam agat pœnitentiam L. ²⁵ camphionem L. V. Vn. hic et infra. ²⁶ deest A. ²⁷ v. post d. L. ²⁸ deest V., Vn. sicut E. nisicut corr. nisi ut A. ²⁹ superius L.

NOTÆ

(86) Apud Muratorium capiti 2. subjiciuntur formulæ veteres
quas hic repræsentare operæ pretium duximus: — « Petre, te
appellat Martinus, qui est advocatus de parte publica, quod tu
occidisti Marquardum tuum patrem per cupiditatem, aut interfici
fecisti. Non placet Deo. Vis ei adardire? Volo. Vadiate pugnam.
Quæ vadimonia debent esse cum fidejussoribus tacita pœna.
Cujus placiti sacramenta ita esse debent. Advocatus juret: De hoc
unde te appellavi, me sciente de torto te non appellavi. Appellatus
ita: De hoc, unde tu me appellasti, de torto me appellasti. Et hæc
responsio debet esse tantum, dum advocatus adardiat ei bellum.
Si vero advocatus non vult ei adardire, tunc appellatus jurejurando
secundum suam legem se defendat, ita ut advocatus antea non juret.
Et hoc per usum. Et hoc debet esse in omnibus appellationibus.
Ibi utraque esse possunt. Si vero tantum sacramenta esse debent,
tunc appellatus juret secundum suam legem absque sacramento
advocati. Petre, te appellat Martinus, quod occidisti Marculphum
suum patrem et tuum per cupiditatem, aut interfici fecisti. De torto
me appellasti. Vis ei adardire? Volo. Et tu vis te defendere? Volo.
Vadiate pugnam. Si verò appellator is noluerit adardire, tunc
juret, ut supra dictum est. Et appellatus similiter, ut supra.
Sacramentales vero jurent. Hoc, quod appellatus juravit verum
juravit: Si Deus. Pœna vero imminet utris-

C que talis: advocato victo ut manum perdat, aut redimat, et propinquo
similiter; appellato, ut non habeat hæreditatem interfecti; suam
quidem perdat, bannum solvat, manum amittat aut redimat, id est,
ut widrigild tribuat, et ordinante episcopo publicæ pœnitentiæ
subdetur. Si vero lis per sacramenta ab utrisque finiatur, nulla
pœna eis immineat. Si vero advocatus, vel parens, juraverint, et
reus se purificare ausus non fuerit, tunc supradictam pœnam
substineat præter widrigild. »

(87) Formulæ veteres: — Petre, te appellat Martinus, quod tu
occidisti Donatum suum patrem infra treuvam, vel infra datum
osculum pacis. De torto me appellasti. Vis ei adardire? Volo. Et tu
vis te defendere? Volo. Vadiate pugnam. Cujus placiti sacramenta
ita sunt. Appellator juret: De hoc, unde te appellavi, quod tu
occidisti patrem meum Donatum infra treuvam, vel infra datum
osculum pacis, me sciente de torto te non appellavi: Si Deus. Appellatus
ita: De hoc, unde tu me appellasti, quod ego occidissem patrem
tuum infra treuvam, de torto me appellasti: Si Deus. Si vero
appellator noluerit adardire, tunc lis finiatur per sacramenta.
ut superius diximus. Pœna vero utriusque imminet. Appellatori
vero, si victus fuerit, ut manum perdat, aut redimat. Appellato,
ut bannum solvat, manum perdat, et homicidium secundum legem
emendat.